

MIRZO ULUG'BEK NOMIDAGI
O'ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETINING
JIZZAX FILIALI

**ZAMONAVIY INNOVATSION
TADQIQOTLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI
VA RIVOJLANISH
TENDENSIYALARI:
YECHIMLAR VA ISTIQBOLLAR
RESPUBLIKA ILMIY-TEXNIK
ANJUMAN MATERIALLARI
TO'PLAMI**

**15-16-MAY
2026-YIL**

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI O‘ZBEKISTON MILLIY
UNIVERSITETINING JIZZAX FILIALI**

**ZAMONAVIY INNOVATSION TADQIQOTLARNING DOLZARB
MUAMMOLARI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI: YECHIMLAR
VA ISTIQBOLLAR**

*mavzusidagi Respublika ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami
(2026-yil 15-16-may)*

JIZZAX-2026

2. Compas B. E. Coping with Stress During Childhood and Adolescence. – Psychological Bulletin, 2001.
3. Goleman D. Emotional Intelligence. – New York: Bantam Books, 1995.
4. Steinberg L. Adolescence. – New York: McGraw-Hill Education, 2016.
5. UNESCO. Social and Emotional Learning for Youth Development. – Paris: UNESCO Publishing, 2021.

TAFAKKUR VA KREATIVLIK MUAMMOSINING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Sharafitdinov Abdulla XXX

O‘zMU Jizzax filiali Psixologiya kafedrası dotsenti

Yuldashev Sheryigit Ergashevich

O‘zMU Jizzax filiali Psixologiya kafedrası o‘qituvchisi

Mahkamova Sevinch Urazali qizi, Aqilbekova Bonu Bunyod qizi

O‘zMU Jizzax filiali talabalari

abdula_sharafitdinov@gmail.com

y.sheryigit1975@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada tafakkur va kreativlik muammosining psixologik jihatlari, ijodiy fikrlashning shakllanish omillari hamda kreativ tafakkurning zamonaviy ta’lim tizimidagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, kreativlikning kognitiv, emotsional va motivatsion asoslari, ijodiy tafakkurning rivojlanishiga ta’sir etuvchi omillar hamda psixolog olimlarning ilmiy qarashlari tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: Tafakkur, kreativlik, ijodiy fikrlash, divergent tafakkur, intellekt, motivatsiya, psixologiya, emotsional intellekt, innovatsion faoliyat, kognitiv jarayon.

Tafakkur insonning bilish faoliyatidagi eng murakkab psixik jarayonlardan biri hisoblanadi. Inson tafakkur yordamida voqelikni umumlashtirilgan holda aks ettiradi, muammolarni tahlil qiladi va yangi yechimlarni ishlab chiqadi. Hozirgi globallashtirish davrida insondan nafaqat bilimli bo‘lish, balki mustaqil va kreativ fikrlash ham talab qilinmoqda. Shu sababli tafakkur va kreativlik muammosi zamonaviy psixologiya qaramog‘ida dolzarb yo‘nalishlaridan biriga aylangan [1].

J. Gilford kreativlikni inson intellektining muhim tarkibiy qismi sifatida talqin qilgan. U kreativlikning asosida originallik, fikr ravonligi va moslashuvchanlik kabi xususiyatlar mavjudligini ta’kidlagan [1]. Olimning fikricha, kreativ inson bir muammoga bir nechta noodatiy yechim topa oladi va standart qoliplardan tashqarida fikrlaydi. Menimcha, Gilfordning bu qarashlari bugungi ta’lim tizimi uchun ham juda muhimdir. Chunki zamonaviy jamiyatda tayyor bilimlarni takrorlaydigan emas, balki yangi g‘oya yaratadigan shaxslar ko‘proq qadrlanmoqda. Ayniqsa, yoshlarni mustaqil fikrlashga o‘rgatish kreativlikni rivojlantirishning asosiy sharti hisoblanadi.

E. Torrance kreativlikni muammolarni sezish va ularga noodatiy yechim topish qobiliyati bilan bog‘lagan [2]. U insonning ijodiy faoliyatida fantaziya, tasavvur va erkin assotsiatsiyalar muhim rol o‘ynashini ko‘rsatgan. Torrance tomonidan ishlab chiqilgan kreativlik testlari hozirgi kungacha ko‘plab davlatlarda qo‘llaniladi. Menimcha, Torrancening kreativlikka bergan ta‘rifi insonning real hayotdagi faoliyatiga juda yaqin. Chunki kundalik hayotda ham inson muammolarni tez sezib, ularga moslashuvchan yondasha olsa, u muvaffaqiyatga tezroq erishadi.

Psixologiyada tafakkurning reproduktiv va produktiv shakllari ajratiladi. Reproductiv tafakkur mavjud bilimlarni qayta tiklashga asoslangan bo‘lsa, produktiv tafakkur yangi bilim va g‘oyalarni yaratishga xizmat qiladi. Kreativlik aynan produktiv tafakkur bilan bog‘liq bo‘lib, unda inson standart fikrlashdan chiqib ketadi [3]. Menimcha, bugungi ta‘lim tizimida reproduktiv tafakkur hali ham ustunlik qilmoqda. O‘quvchilar ko‘pincha tayyor ma‘lumotni yodlashga o‘rgatiladi, bu esa kreativlikning rivojlanishini cheklaydi. Shu sababli ta‘lim jarayonida muammoli vaziyatlardan foydalanish va o‘quvchilarning mustaqil fikrlashiga imkon yaratish zarur.

L. S. Vigotskiy tafakkur va nutqning o‘zaro bog‘liqligini ta‘kidlagan [4]. Uning fikricha, insonning ijodiy faoliyati ijtimoiy muhit ta‘sirida rivojlanadi va bola kattalar bilan muloqot jarayonida yangi fikrlash usullarini egallaydi. Vigotskiy kreativlikning shakllanishida kommunikatsiya va ijtimoiy tajriba muhim rol o‘ynashini ko‘rsatgan. Menimcha, bu fikr ayniqsa maktab ta‘limida muhim ahamiyatga ega. Chunki o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi erkin muloqot o‘quvchining ijodiy fikrlashiga kuchli ta‘sir qiladi. Agar bola o‘z fikrini bemalol ifoda eta olsa, unda kreativlik yuqori rivojlanadi.

R. Sternberg kreativlikni insonning analitik, amaliy va ijodiy tafakkurining uyg‘unligi sifatida talqin qilgan [3]. Uning nazariyasiga ko‘ra, kreativ inson nafaqat yangi g‘oya yaratadi, balki uni amaliyotda qo‘llay ham oladi. Menimcha, bu yondashuv kreativlikning haqiqiy mohiyatini ochib beradi. Chunki faqat noodatiy fikrning o‘zi yetarli emas, uni real hayotda foydali tarzda qo‘llash ham muhimdir. Shu sababli kreativlikni rivojlantirish jarayonida amaliy mashg‘ulotlar va loyiha asosidagi ta‘lim samarali hisoblanadi.

G. Gardner ko‘p qirrali intellekt nazariyasini ilgari surib, insondagi kreativlik turli qobiliyatlarning uyg‘unligi asosida shakllanishini ta‘kidlagan [5]. Uning fikricha, musiqiy, lingvistik, mantiqiy yoki fazoviy intellektning rivojlanganligi ijodiy faoliyatga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi. Menimcha, Gardnerning nazariyasi har bir insonning individual imkoniyatlarini tan olishga yordam beradi. Chunki ba‘zi bolalar matematika sohasida kreativ bo‘lsa, boshqalari san‘at yoki til o‘rganishda yuqori ijodkorlik namoyon qiladi. Bu esa barcha o‘quvchilarga bir xil yondashuv to‘g‘ri emasligini ko‘rsatadi.

Kreativlikning rivojlanishida motivatsiya ham muhim omillardan biri hisoblanadi. Psixologik tadqiqotlar ichki motivatsiya insonning ijodiy faoliyatini kuchaytirishini ko‘rsatadi [2]. Inson o‘z qiziqishi asosida faoliyat olib borsa, uning kreativ fikrlashi yuqori bo‘ladi. Menimcha, o‘quvchilarda ichki motivatsiyani shakllantirish uchun ularga erkin tanlov imkoniyatini yaratish zarur. Majburiy va qat‘iy nazoratga asoslangan ta‘lim esa ijodiy fikrlashni susaytiradi.

Tafakkur va kreativlikning neyropsixologik asoslari ham mavjud. Zamonaviy tadqiqotlarga ko'ra, ijodiy fikrlash jarayonida bosh miyaning frontal korteksi faol ishlaydi [3]. Bu hudud muammolarni tahlil qilish, rejalashtirish va yangi g'oyalarni yaratishda muhim rol o'ynaydi. Menimcha, bu holat kreativlikning tasodifiy emas, balki murakkab psixofiziologik jarayon ekanligini ko'rsatadi. Shu sababli insonning ruhiy holati, stress darajasi va emotsional muvozanati kreativlikka sezilarli ta'sir qiladi.

UNESCO va OECD tadqiqotlarida kreativ fikrlash XXI asrning eng muhim kompetensiyalaridan biri sifatida qayd etilgan. Tadqiqotlarga ko'ra, kreativ tafakkurga ega o'quvchilarning akademik muvaffaqiyati yuqoriroq bo'ladi [5]. Menimcha, bu natijalar zamonaviy ta'lim tizimida kreativlikni rivojlantirishga yanada ko'proq e'tibor qaratish zarurligini ko'rsatadi. Chunki kelajakda muvaffaqiyatga erishish uchun inson faqat bilimli emas, balki moslashuvchan va innovatsion fikrlay oladigan bo'lishi kerak.

Ta'lim jarayonida kreativlikni rivojlantirish uchun interfaol metodlardan foydalanish muhimdir. "Aqliy hujum", munozara, loyiha asosida o'qitish va muammoli vaziyatlar yaratish o'quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantiradi. Menimcha, o'qituvchi o'quvchini tayyor javobni qabul qilishga emas, balki mustaqil izlanishga yo'naltirishi kerak. Aynan mustaqil izlanish jarayonida kreativ tafakkur shakllanadi.

Umuman olganda, tafakkur va kreativlik insonning intellektual rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Kreativ tafakkur zamonaviy jamiyatning innovatsion taraqqiyotini ta'minlovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Shu sababli yoshlarda mustaqil va erkin fikrlashni rivojlantirish, ularda ijodiy yondashuvni shakllantirish bugungi kun ta'lim tizimining dolzarb vazifalaridan biridir. Menimcha, kreativlikni rivojlantirish orqali nafaqat bilimli, balki tashabbuskor va innovatsion fikrlovchi avlodni tarbiyalash mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Guilford J. P. The Nature of Human Intelligence. – New York: McGraw-Hill, 1967.
2. Torrance E. P. Torrance Tests of Creative Thinking. – Princeton: Personnel Press, 1974.
3. Sternberg R. J. Handbook of Creativity. – Cambridge: Cambridge University Press, 1999.
4. Vygotsky L. S. Thought and Language. – Cambridge: MIT Press, 1986.
5. Gardner H. Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences. – New York: Basic Books, 1983.

BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARIDA GALO EFFEKTI VA BIRINCHI TAASSUROT PAYDO BO'LISHINING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Yuldashev Sheryigit Ergashevich

O'zMU Jizzax filiali Psixologiya kafedrasi o'qituvchisi